

Wyrok z dnia 5 czerwca 1998 r.

II UKN 76/98

Dziecko rolnika spełniające przesłanki uznania za "osobę najbliższą" jest uprawnione do jednorazowego odszkodowania na warunkach określonych w art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.). Fakt, że miało ono jedynie 8 lat, nie pozbawia go prawa do jednorazowego odszkodowania, jeżeli uległo wypadkowi pomagając rodzicom (ubezpieczonym rolnikom) w pracach rolniczych.

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Jadwiga Skibińska-Adamowicz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 5 czerwca 1998 r. sprawy z wniosku Sławomira M. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w W. o jednorazowe odszkodowanie, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 12 listopada 1997 r. [...]

z m i e n i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w W. od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu z dnia 18 czerwca 1997 r. [...].

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 18 czerwca 1997 r., Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu uwzględnił odwołanie wnioskodawcy Sławomira M., działającego w imieniu małoletniego syna, od decyzji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w W. i przyznał prawo do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym, któremu uległ

w dniu 17 września 1996 r. jego syn Mateusz, pozostawiając organowi rentowemu ustalenie wysokości odszkodowania.

Sąd ustalił, że małoletni (liczący w chwili wypadku 8 lat) syn wnioskodawcy - ubezpieczonego rolnika - podczas zbierania ziemniaków z pola, został „pochwycony, a następnie odrzucony” przez ładowacz mechaniczny, doznając obrażeń obu kończyn górnych i twarzy. W ocenie Sądu małoletni syn wnioskodawcy pomagał ojcu w pracy związanej z prowadzeniem działalności rolniczej (kopanie ziemniaków), stąd doznany przez niego uraz był wynikiem wypadku przy pracy rolniczej, co uzasadnia przyznanie jednorazowego odszkodowania na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 71, poz. 342 ze zm.). Do wypadku doszło na skutek nieuwagi małoletniego, któremu nie można przypisać winy umyślnej ani rażącego niedbalstwa, a tylko te okoliczności uzasadniałyby odmowę przyznania prawa do odszkodowania.

Wobec apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie, przyjmując, że wypadek „był przejawem rażącej nieodpowiedzialności rodziców małoletniego”, którzy dopuścili ośmioletniego syna do wykonywania pracy. Stanowi to rażące niedbalstwo, które należy przypisać rodzicom, a to nie rodzi uprawnień do odszkodowania, gdy dziecko dozna urazu. Nadto - w ocenie Sądu Apelacyjnego - 8-letnie dziecko „nie spełnia podmiotowej przesłanki jako osoba najbliższa w rozumieniu art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o u.s.r.”.

Powyższy wyrok zaskarżył kasacją wnioskodawca i zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. przez jego „błędną wykładnię”, wniósł o zmianę wyroku i oddalenie apelacji pozwanego organu rentowego. W ocenie skarżącego prawidłowe ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, dawały podstawę do uznania zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej w okolicznościach nie pozbawiających wnioskodawcy prawa do świadczenia. Małoletni Mateusz faktycznie pomagał ojcu w pracy związanej z prowadzeniem przez niego gospodarstwa rolnego „co jest zwyczajowo przyjęte w indywidualnych gospodarstwach rolnych i nie ma nic wspólnego z naruszeniem prawnego zakazu zatrudniania dzieci”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stan faktyczny sprawy będący podstawą wydania zaskarżonego wyroku nie jest kwestionowany. W dniu 17 września 1996 r. około godz. 10⁰⁰ małoletni Mateusz M. urodzony 15 marca 1989 r. pomagał rodzicom przy zbieraniu i załadunku wykopanych ziemniaków. Praca polegała na tym, że małoletni wnioskodawca wraz z matką i rodzeństwem zbierał ziemniaki z pola, a jego ojciec Sławomir M. jechał ciągnikiem z maszyną ładując zebrane ziemniaki na przyczepę. W pewnej chwili małoletni zbliżył się do ładowacza „cyklop” ciągnionego przez ciągnik i został pochwycony i odrzucony przez tzw. wałek przekładnika mocy, doznając obrażeń obu kończyn górnych i twarzy. Obecność wnioskodawcy w pewnej odległości od maszyny była usprawiedliwiona wykonywaną pracą, która nie wymagała zbyt dużej siły i zwyczajowo w warunkach wiejskich wykonywana jest także przez dzieci. Przedstawione ustalenia zostały poczynione na podstawie przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji postępowania dowodowego i nie były kwestionowane w toku postępowania apelacyjnego.

Podstawa kasacji - naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 10 ust. 1 pkt. 2 ustawy o ubezpieczeniu rolników przez jego błędną wykładnię - jest usprawiedliwiona. Przepis ten uprawnia osoby najbliższe ubezpieczonemu rolnikowi, nie podlegające ubezpieczeniu, do jednorazowego odszkodowania, gdy doznały one stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu na skutek wypadku przy pracy rolniczej, któremu uległy pomagając ubezpieczonemu rolnikowi w pracach związanych z prowadzeniem działalności rolniczej, nie będąc pracownikiem rolnika. Osobą najbliższą rolnika jest między innymi także jego zstępny. Wykładnia tego przepisu nie nasuwa wątpliwości, szczególnie co do jego zakresu podmiotowego. Dziecko rolnika spełnia podmiotową przesłankę „osoby najbliższej” i jest uprawnione do jednorazowego odszkodowania na warunkach wskazanych w tym przepisie, w szczególności jeżeli uległo wypadkowi przy pracy rolniczej. Fakt, że dziecko to miało niespełna 8 lat, nie pozbawia je prawa do jednorazowego odszkodowania, gdy się weźmie pod uwagę, że uległo ono wypadkowi, pomagając rodzicom w pracach rolniczych. Prawny zakaz zatrudnienia dzieci - na który powołuje się Sąd Apelacyjny - nie może pozbawiać zdarzenia - sam przez się - cech wypadku przy pracy rolniczej, nie może on nadto nie uwzględniać warunków społeczno-ekonomicznych wsi. Jest faktem notoryjnie znanym, że dzieci wykorzystywane są szczególnie w warunkach wiejskich do cięższych prac rolnych i niezależnie od tego, czy praktyka ta jest właściwa, jest ona fak-

tem, którego nie można pomijać przy rozpoznawaniu sprawy. W tym stanie rzeczy odmienne stanowisko Sądu Apelacyjnego nie może być uznane za trafne.

Nie można też podzielić stanowiska Sądu Apelacyjnego, iż świadczenie nie przysługuje małoletniemu poszkodowanemu, skoro do wypadku doszło na skutek rażącego niedbalstwa rodziców wnioskodawcy, których odpowiedzialność wynika z faktu, że „posługiwali się dzieckiem w sposób nieodpowiedzialny”. Przepis art. 10 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy (nie powołany przez Sąd i nie wskazany w związku z tym jako podstawa kasacji) wyłącza prawo poszkodowanego do odszkodowania, jeżeli spowodował on wypadek umyślnie albo wskutek rażącego niedbalstwa lub też będąc w stanie nietrzeźwym, sam w znacznym stopniu przyczynił się do wypadku. Powyższa przesłanka - zawarta w pkt 1 dotyczy samego poszkodowanego i jego zachowania i w okolicznościach sprawy nie może być przypisana małoletniemu. Nie można mu bowiem zarzucić rażącego niedbalstwa, czy tym bardziej winy umyślnej, ze względu na jego stan świadomości związanej z wiekiem. Nie są tu też przydatne uregulowania prawa cywilnego (na które powołuje się w sposób opisowy Sąd Apelacyjny), dotyczą one bowiem nieponoszenia przez małoletniego, który nie ukończył 13 lat, odpowiedzialności za wyrządzoną przez siebie szkodę (art. 426 KC) i odpowiedzialności odszkodowawczej z tego tytułu osób zobowiązanych do nadzoru (tu rodziców) - art. 427 KC, nie zaś rozstrzyganej w sprawie materii.

Z tych względów, gdy nie ma istotnych naruszeń przepisów postępowania, a zachodzi jedynie naruszenie prawa materialnego, orzeczono co do istoty sprawy na podstawie art. 393¹⁵ KPC, zmieniając zaskarżony wyrok i oddalając apelację organu rentowego od wyroku Sądu pierwszej instancji.

=====